

В історичній науці ім'я нашого земляка, уродженця Муравиці досить знане. На основі проведених розкопок археолог, котрий проживає зараз у Львові, написав чимало праць, відтворюючи побут та культуру минувшини. Одна з таких праць - «Древній град Муравиця». Окремі фрагменти цієї оповіді пропонуємо читачам.

Відгомін історії

СИВА РОСА МУРАВИЦІ

«852 роки тому на городищі в сучасному містечку Млинів на Рівненщині сталась, як свідчить літописець, трагічна подія, спричинена Юрієм Долгоруким. Після спустошливого і кровопролитного набігу життя в даному місці так і не відродилось. Лише на сторінках літопису лишилась згадка про «град» Муравицю під 1149 р., назва якого пізніше перейшла на вже не існуюче село.

Городище розташоване на північно-західній околиці смт Млинів і займає останець правого берега р. Ікви, утвореного двома її рукавами. Довкола нього, з південної, східної і західної сторін знаходиться заболочена лугова тераса; з півночі протікає річка, що відокремлює його від напільної частини корінного берега, який здіймається над заплавою до висоти 14-15 м.

Пам'ятка складається з двох структурних одиниць: дитинця і посаду. Вони орієнтовані по лінії схід-захід, співпадаючи довшою віссю з напрямком одного з рукавів Ікви. Дитинець має приблизно округлу форму з досить крутими схилами, з яких північний урвистий. Площадка діаметром до 40 м рівномірно увігнута до центру. Її периметр в час існування життя на городищі був обведений валом, що зараз осів. До того ж дана лінія оборони значною мірою пошкоджена траншеями першої світової війни. Висота дитинця стосовно заплави співпадає з аналогічним рівнем правого берега річки. Дана частина городища відокремлена від дещо нижчого посаду (різниця становить близько 2-3 м) глибоким ровом, на дні якого, якраз по центральній осі пам'ятки, знаходиться невисоке пагорбоподібне підвищення, котре слугувало у минулому перемичкою або опорою для з'єднуючої їх штучного засобу сполучення (стаціонарний місток з колод чи плах на стовпах-опорах). Конфігурація схилів по-

знаходився на північному схилі і тягнувся вздовж берегової лінії, відгалужуючись від дороги-греблі, що проходила за 30-40 м східніше від городища і була шляхом, біля якого локалізувалось ряд городищ, зокрема, літописні Дубно і Торговиця.

Історія вивчення Муравицького городища охоплює майже півстоліття. Її започаткували в середині 50-х років наукові працівники Дубенського краєзнавчого музею В.Селедець і Є.Нефедовський. У 1960 р. тут провели розвідкові роботи П.Раппопорт та І.Свешніков. Вперше розкопки городища здійснив у 1956 р. Рівненський загін Волинської археологічної експедиції Інституту суспільних наук АН УРСР (тепер Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України) під керівництвом І.Свешнікова, а з 1976 до 1985 років з невеликими перервами дослідження продовжили експедиції Рівненського краєзнавчого музею, очолювані спочатку Ю.Нікольченком, а пізніше - Б.Прищепою.

За всі польові сезони вивчено біля 700 кв. м. площі пам'ятки. Співвідношення обстежених ділянок на дитинці і посаді складає 1:7. Культурний шар на обох складових частинах городища аналогічний і за спостереженнями дослідників залягає до глибини 2,2-2,4 м від денної поверхні, переходячи на цій позначці в материк - світложовту глину. Зверху відмічено пласт темно-сірого легкого супіску з домішкою торфу товщиною до 0,5-0,7 м. Це своєрідна підсипка, здійснена, очевидно, наприкінці X ст. з метою покращання фортифікаційних можливостей городища. У верхньому горизонті шару здобуто кількісно незначні уламки посуду пізнього середньовіччя, що лишились від інтенсивного заселення пам'ятки в XVI-XVII ст. Давньоруський пласт на окремих ділянках розкопаної площі сягав глибини до 2 м. На рівні 1,65-

ікви. Дитинець має приблизно округлу форму з досить крутими схилами, з яких північний урвистий. Площадка діаметром до 40 м рівномірно увігнута до центру. Її периметр в час існування життя на городищі був обведений валом, що зараз осів. До того ж дана лінія оборони значною мірою пошкоджена траншеями першої світової війни. Висота дитинця стосовно заплави співпадає з аналогічним рівнем правого берега річки. Дана частина городища відокремлена від дещо нижчого посаду (різниця становить близько 2-3 м) глибоким ровом, на дні якого, якраз по центральній осі пам'ятки, знаходиться невисоке пагорбоподібне підвищення, котре слугувало у минулому перемишкою або опорою для з'єднуючого їх штучного засобу сполучення (стаціонарний місток з колод чи плах на стовпах-опорах). Конфігурація схилів посаду така ж, як і на дитинці, що наводить на думку про їх ескарпування. Окольний град зруйнований в центральній частині наприкінці 60-х років ХХ ст., коли звідси бралась земля для будівельних потреб створюваної тоді будівлі адмінкорпусу в райцентрі. За свідченням місцевих жителів, в ківш екскаватора неодноразово попадали цілі посудини. В даний час пам'ятка взята під державну охорону і на ній встановлено охоронний знак.

Посад у плані близький до прямокутника із заокругленими кутами і має, приблизно, розмір 40х60 м. Його периметр (крім західної сторони) також був обнесений валом, очевидно, нижчим, ніж на дитинці. В'їзд на окольний град

За всі польові сезони вивчено біля 700 кв. м. площі пам'ятки. Співвідношення обстежених ділянок на дитинці і посаді складає 1:7. Культурний шар на обох складових частинах городища аналогічний і за спостереженнями дослідників залягає до глибини 2,2-2,4 м від денної поверхні, переходячи на цій позначці в материк - світло-жовту глину. Зверху відмічено пласт темно-сірого легкого супіску з домішкою торфу товщиною до 0,5-0,7 м. Це своєрідна підсипка, здійснена, очевидно, наприкінці Х ст. з метою покращання фортифікаційних можливостей городища. У верхньому горизонті шару здобуто кількісно незначні уламки посуду пізнього середньовіччя, що лишились від інтенсивного заселення пам'ятки в XVI-XVII ст. Давньоруський пласт на окремих ділянках розкопаної площі сягав глибини до 2 м. На рівні 1,65-2,0 м засвідчено прошарок сіро-жовтого суглинку, в якому локалізувались артефакти доби каменю і епохи бронзи. Вони свідчать про заселення сучасної території пам'ятки, що почалось в кінці плестоцену (X-IX тис. до н.е.). Цей період репрезентують патиновані вироби з кремню: нуклеуси і продукти їх розщеплення. Подальше освоєння даного місцезнаходження продовжили носії трипільської (середина III тис. до н.е.) культури. В переддень утворення Київської Русі тут мешкала невелика община райковецької культури (VIII-IX ст. н.е.).

(Закінчення в наступному номері).

**Підготував
Євген ЦИМБАЛЮК.**